

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію І. П. Андрусяк
«Ідея гендерної рівності в українській правовій думці другої половини
XIX століття» представлену на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень (м. Львів, 2017)

Актуальність теми дисертації. Проголосивши стратегію європейського розвитку, Україна обрала шлях забезпечення прав і свобод людини і громадянина, впровадження стандартів рівних прав і рівних можливостей чоловіка і жінки. Сучасний стан суспільних відносин вимагає все більше використовувати знання, навички та творчі здібності жінок, потребує активного залучення їх у різні сфери суспільного життя. Лише в умовах верховенства права, коли реально забезпечуються не лише рівні права, але й рівні можливості їх реалізації різноманітними організаційно-правовими засобами, утверджується принцип рівності чоловіка і жінки. У зв'язку з цим необхідний комплексний науковий аналіз загальних закономірностей формування, розвитку і гарантування прав, свобод і законних інтересів жінки як суб'єкта права, з урахуванням міжнародних гендерних стандартів у різних сферах суспільного життя, розробка рекомендацій щодо законодавчого забезпечення реалізації конституційного принципу рівних прав і можливостей чоловіка і жінки. Забезпечення гендерної рівності в сучасному українському суспільстві потребує поєднання історичних традицій українського народу та зарубіжного досвіду в цій сфері. Ідея гендерної рівності в українській правовій думці з'являється і починає інтенсивно розвиватися саме з середини XIX ст. як в суспільно-політичній практиці так і в літературі. На основі аналізу суспільно-політичних процесів формування ідеї прав жінок та аналізу творчої спадщини громадських та політичних діячів окресленого періоду простежується зародження національного та культурного розвитку тогочасного українського суспільства, виокремлюються складові цієї ідеї, визначаються можливості використання історичного досвіду в забезпеченні рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. В дисертації уточнено розуміння змісту та співвідношення понять «гендерна рівність» та «емансипація жінок», «жіноче питання», «права

жінок», гендерної рівності та жіночих прав; характеристики змісту та складових ідеї гендерної рівності в українській правовій думці другої половини XIX ст., перебігу її утвердження в суспільній свідомості українського народу; закріплення в якості цілей і завдань політичних та громадських організацій. Розвиток сучасної юридичної, як і будь-якої іншої, науки потребує максимального розширення предметної та поняттєвої сфери дослідження. Розуміння та осмислення явищ правової дійсності потребує не тільки аналізу норм чинного законодавства, актів застосування права, але й ширшого кола джерел, які дають можливість більш повного і всестороннього аналізу. Безперечно, що до таких джерел належить і художня література. Письменники живучи в конкретному суспільстві в певний історичний період, незалежно від тематики їхніх творів, викладають в них своє розуміння тих чи інших соціальних, політичних, релігійних, і звичайно ж, правових явищ. І на основі творчості письменників можна інколи сформулювати краще уявлення про державу і право, про тенденції і проблеми суспільного розвитку його часу, ніж на основі аналізу офіційним матеріалів. На це звертали увагу правники, політичні теоретики в різні часи. Використання художньої літератури в юриспруденції, яке на сьогодні є ще вкрай обмеженим, має значний евристичний потенціал. В дисертаційному дослідженні зазначено: «Шевченко у своїй поетичній творчості витворив цілісну духовну програму прогресивного руху українського суспільства до свободи і справедливості, невід'ємним елементом якого мала би бути і гендерна рівність. Саме визначальний вплив, який мав Тарас Шевченко на увесь подальший розвиток українства, спричинив, крім іншого, і той факт, що увесь модерний український політичний рух визнавав ідею рівності прав людини, без огляду на її стать, як неодмінний елемент національного визволення і розвитку» (с. 95 дис.).

З огляду на зазначене, поява дисертаційного дослідження в якому на основі вивчення та переосмислення інтелектуальних здобутків передових українських мислителів, громадських та культурних діячів середини та другої половини XIX ст. є важливою умовою успішної боротьби з гендерними

стереотипами та упередженостями, гендерною дискримінацією, запорукою усвідомлення громадянами України ідеї гендерної рівності як умови та необхідної складової ефективного, динамічного і демократичного розвитку сучасної України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації дає підстави стверджувати, що дане дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею виконаною на належному науковому та методологічному рівні. Дисертація є першим дослідженням особливостей виникнення, становлення і розвитку ідеї гендерної рівності в українській правовій думці.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях. По темі дисертаційного дослідження дисертант опублікувала 6 одноосібних статей у наукових фахових виданнях, 1 – в зарубіжному науковому виданні. В зазначених публікаціях викладені висновки та результати всіх трьох розділів дисертаційного дослідження.

Крім зазначених публікацій результати та висновки дисертаційного дослідження були оприлюднені на 33 наукових конференціях, матеріали яких опубліковані. Зазначене дає підстави стверджувати належну повноту та усебічність висвітлення результатів дисертаційного дослідження.

Структура і зміст роботи є логічно обґрунтованими і дозволяють повною мірою вирішити завдання, які ставить перед собою дисертант.

Дисертаційне дослідження І. П. Андрусак написано на належному фаховому рівні. Слід відзначити чітко визначення методів дослідження, які застосовуються дисертанткою, а також повну характеристику наукових завдань, для вирішення яких застосовувалися вказані методи.

Зміст дисертації повністю відповідає науковій спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень.

Дисертація оформлена відповідно до встановлених вимог.

Разом із тим, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі недоліки

та зауваження, що стосуються даного дисертаційного дослідження:

1. Виходячи зі змісту теми дисертаційного дослідження хронологічні рамки визначені другою половиною XIX ст. (1851-1900). Проте, у тексті дисертації можна зустріти аналіз ідеї гендерної рівності у працях українських письменників, правників, громадських та політичних діячів і після 1900 р. Так на ст. 121 дисертації вказано, що програма Русько-української радикальної партії створеної у 1890 р. «ознаменувала завершення першого етапу становлення і розвитку ідеї гендерної рівності в українській правовій думці». Далі по тексту зазначено, що другий етап в розвитку ідеї гендерної рівності в українській правовій думці завершено закріпленням цієї ідеї в Конституції УНР 1918 р.

Аналізуючи творчість І. Франка автор дисертації підтверджує, що ідея гендерної рівності «стала невід'ємною складовою програми українського національного руху другої половини XIX – XX ст.».

2. В тексті дисертації авторка, аналізуючи творчість В. Барвінського, виявляє тотожність понять «гендерна рівність» і «рівність всіх людей». На ст. 132 дисертації поняття «рівність всіх людей» є видовим поняттям по відношенню до родового поняття «гендерна рівність», а на ст. 136 дисертації автор робить висновок, що у працях О. Огоновського «йдеться про відмінності ідеї гендерної рівності від ідеї рівності прав чоловіків і жінок, чи рівності людей, незалежно від статі». У висновках до дисертаційної роботи автор не визначає зміст ідеї гендерної рівності у досліджуваний період.

Вказані зауваження не впливають на рівень обґрунтованості висновків та положень, які стосуються аналізу становлення та розвитку ідеї гендерної рівності в українській правовій думці другої половини XIX ст., що виносяться на захист, не знижують їх наукову новизну і загальний рівень дисертаційного дослідження І. П. Андрусак.

Обґрунтовані в дисертації висновки та теоретичні положення певною мірою поглиблюють знання в сучасній теоретико-правовій науці України. Вони

можуть бути використані при розробці курсів з теорії держави і права, історії держави і права, інших навчальних курсах, які читаються в юридичних навчальних закладах.

Дисертація за предметом дослідження, завданнями, методологією, змістом та висновками відповідає спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, а положення, які викладені в дисертації та виносяться на захист, розроблені автором особисто.

Вважаю, що дисертаційне дослідження І. П. Андрусак «Ідея гендерної рівності в українській правовій думці другої половини ХІХ століття» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, підготовлене на належному рівні, має теоретичне та практичне значення. Воно відзначається новизною положень, які виносяться на захист, є внеском у правову науку, відповідає вимогам п. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а Андрусак Ірина Павлівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень.

**Офіційний опонент,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри історії держави, права та політико-правових
учень Львівського національного університету
імені Івана Франка**

Коваль А.Ф.

**Підпис Ковалю А. Ф. підтверджую
Вчений секретар
ЛНУ ім. Івана Франка**

доц. Грабовецька О.С.